

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta
StV@eduskunta.fi

Dnro:236/D.a.4/2018

Viite: *Sosiaali- ja terveysvaliokunnan asiantuntijalausuntopyyntö HE 14/2018 vp*

Asia: Saamelaiskäräjien lausunto Hallituksen esityksestä eduskunnalle maakuntauudistuksen täytäntöönpanoa sekä valtion lupa-, ohjaus- ja valvontatehtävien uudelleenorganisointia koskevaksi lainsäädännöksi

Johdanto

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta on pyytänyt Saamelaiskäräjiltä lausuntoa esityksestä, joka koskee maakuntauudistuksen täytäntöönpanoa sekä valtion lupa-, ohjaus- ja valvontatehtävistä vastaavan uuden viraston perustamista ja toimintaa. Saamelaiskäräjien käsityksen mukaan uudistuksiin liittyy saamelaisten kannalta erittäin merkittäviä yhteiskunnallisia ja lainsäädännöllisiä ratkaisuja, joiden osalta Suomen perustuslain 17 §:n 3 momentin saamelaisille turvaamaa kieltä ja kulttuuria koskevaa itsehallintoasemaa ei ole huomioitu. Lausunnossa jäljempänä esitettyjen epäkohtien osalta uudistusta ei voida panna perustuslakia rikkomatta täytäntöön ennen kuin perustuslain saamelaisille turvaaman kieltä ja kulttuuria koskevan itsehallinnon sekä esitetyn maakunnan itsehallinnon osalta päällekkäisten tehtävien järjestämisen ja toimivaltuuksien osalta on määritelty täsmälliset rajat yhteisymmärryksessä Suomen valtion ja Saamelaiskäräjien välillä.

Saamelaiskäräjät tuo lausunnossaan esille saamelaisten kannalta merkittävimmät asiakokonaisuudet, jotka on välttämätöntä huomioida ennen uudistuksen hyväksymistä eduskunnassa ja laatia tarvittavat lisäselvitykset ennen esityksen viemistä eduskunnan täysistuntoon.

Saamelaisten kieltä ja kulttuuria koskevan itsehallintoaseman suhde maakunnalliseen alueelliseen itsehallintoon

Saamelaiset ovat Euroopan unionin alueen ainoa alkuperäiskansa, jolla on oma kieli ja kulttuuri. Saamelaisten asema alkuperäiskansana sekä kielelliset ja kulttuuriset oikeudet on turvattu perustuslain tasolla. Perustuslain 17.3 §:ssä turvattujen oikeuksien toteutumisen lähtökohtana on, että saamen kieli ja saamelaiskulttuuri ovat riittävän täsmällisesti ja kattavasti suojattu aineellisessa lainsäädännössä. Oman kielen ja kulttuurin oppiminen, niiden ylläpitäminen, käyttäminen ja kehittäminen ovat saamelaisille kuuluvia perustavanlaatuisia oikeuksia, joiden puuttuminen johtaa saamelaisten kohdalla eriarvoisuuteen yhteiskunnassa. Ihmisten yhdenvertaisuuden toteutuminen on ihmisoikeuksien keskeisiä periaatteita. Suomi on sitoutunut kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin, jotka ovat velvoittavaa lainsäädäntöä ja velvoittavat viranomaisia mm. saamelaisten oikeuksien toteuttamisessa ja suojelemisessa. Suomen lainsäädännössä perus- ja ihmisoikeuksien toteuttaminen on viranomaisten vastuulla siten, että viranomaisten tulee järjestää olosuhteet (lainsäädäntö, järjestelmät, rakenteet) sellaisiksi, että saamelaisten perus- ja ihmisoikeudet toteutuvat.

Saamelaiskäräjälain 1 §:n mukaan,

Saamelaisilla alkuperäiskansana on saamelaisten kotiseutualueella omaa kieltään ja kulttuuriaan koskeva itsehallinto sen mukaan kuin tässä laissa ja muualla laissa säädetään. Tähän itsehallintoon kuuluvia tehtäviä varten saamelaiset valitsevat vaaleilla keskuudestaan saamelaiskäräjät.

Suomen perustuslaki turvaa perustuslain 121 §:n 4 momentin mukaan saamelaisille kotiseutualueellaan heidän kieltään ja kulttuuriaan koskevan itsehallinnon sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään. Saamelaiskulttuuriin on muun muassa perustuslakivaliokunnan vakiintuneen kannan mukaisesti katsottu kuuluvan myös saamelaisten perinteiset elinkeinot, kuten poronhoito, metsästys, kalastus, saamen käsityö (duodji) ja keräily sekä niiden modernit harjoittamisen muodot. Toisaalta Saamelaiskäräjien tehtävänä on saamelaiskäräjälain 6 §:n mukaan edustaa saamelaisia tehtäviinsä kuuluvissa asioissa niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin. Suomen perustuslain 17 §:n 3 momentin on vakiintuneesti tulkittu velvoittavan valtiota muun muassa turvaamaan saamelaisten perinteisten elinkeinojen toimintaedellytyksiä suhteessa tulevaisuuteen. Toisaalta säädös voidaan vastaavasti nähdä myös Saamelaiskäräjien erityisenä oikeusperusteena toimia muun muassa perinteisten elinkeinojen kehittämisen ja ylläpitämisen puolesta. Perinteisten elinkeinojen asema osana kulttuuri-itsehallinnon alaan kuuluvaa kokonaisuutta on Suomessa vakiintuneesti tunnustettu myös perustuslakivaliokunnan lausunnoissa. Esimerkiksi suhteellisen tuoreessa metsähallituslain säätämisen yhteydessä annetussa saamelaisten perinteisten elinkeinojen asemaa sivuavassa lausunnossaan 1/2016 valiokunta on todennut:

Saamelaisilla alkuperäiskansana on perustuslain 17 §:n 3 momentin mukaan oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Tällä perustuslain säännöksellä turvataan muun muassa sellaisten saamelaisten kulttuurimuotoon kuuluvien perinteisten elinkeinojen kuin poronhoidon, kalastuksen ja metsästyksen harjoittamista (ks. esim. HE 309/1993 vp, s. 65/II, PeVL 32/2010 vp, s. 9–10, PeVL 17/2010 vp, s. 3, PeVL 29/2004 vp, s. 2/I). Perustuslakivaliokunta on voimassa olevaa lakia Metsähallituksesta arvioidessaan todennut, että saamelaiskulttuuriin kuuluvat myös perinteisten elinkeinojen nykyaikaiset soveltamismuodot (PeVL 38/2004 vp, s. 4/II).¹

Aiemman kuntarakennemuutoksen yhteydessä perustuslakivaliokunta on ottanut saamelaisten kieltä ja kulttuuria koskevan itsehallintoaseman ja kunnallisen itsehallinnon suhteeseen kantaa, todeten, *etteivät kuntajaon mahdolliset muutokset saa heikentää saamelaisille nykyisen lainsäädännön mukaan kuuluvia kielellisiä tai kulttuurisia oikeuksia taikka kulttuuri-itsehallinnon edellytyksiä (PeVL 37/2006 vp - HE 155/2006 vp)*. Valiokunnan näkemys tukee Saamelaiskäräjien näkemystä myös nyt käsiteltävänä olevan maakuntaudistuksen suhteen.

Perustuslakivaliokunta lausui myös hallituksen esitystä porotalouden ja luontaiselinkeinojen rahoituslain muuttamisesta koskevassa lausunnossaan PeVL 21/2007 valiokunnan pitävän tärkeänä, että valtioneuvoston piirissä ryhdytään kokonaisuudistukseen, jossa saamelaisten kulttuurinen ja oikeudellinen erityisasema otetaan asianmukaisesti huomioon (PeVM 17/1994 vp) unohtamatta muun paikallisen väestön oikeuksia (PeVL 8/1993 vp), ja että Saamelaiskäräjien edustus lainvalmistelussa varmistetaan alusta lähtien.

Hallituksen maakuntalakiesityksen 2 §:ssä on maakunnan asemasta todettu:

¹ Perustuslakivaliokunnan lausunto PeVL 1/2016 vp -HE 132/2015 vp

Maakunta on julkisoikeudellinen yhteisö, jolla on alueellaan itsehallinto siten kuin siitä tässä laissa säädetään.

Kun edellä lyhyesti käsiteltyä taustaa vasten otetaan huomioon maakunnan maakuntalain 6 §:ssä luetellut tehtävät sekä itsehallinnollinen asema ja toisaalta saamelaisten kotiseutualueella vallitseva saamen kieltä ja kulttuuria (mukaan lukien saamelaisten perinteiset elinkeinot) koskeva itsehallinto on selvää, että mainittujen itsehallintorakenteiden keskinäiset toimivaltasuhteet kaipaavat täsmennystä maakuntalain säätämisen yhteydessä. Lakiesityksen perusteluista puuttuu käytännössä kokonaan selvitys maakunnan toimivallan ja Saamelaiskäräjien ylläpitämän kulttuuri-itsehallinnon välisestä toimivaltasuhteesta erityisesti saamelaisten harjoittamia elinkeinoja koskien, mitä on pidettävä hallituksen esityksen yhtenä merkittävänä puutteena mm. saamelaisten osallistumisoikeuksien puuttumisen ohella.

Edellä viitatus selvityksen puute yhdessä saamelaisten puuttuvien osallistumisoikeuksien kanssa aiheuttaa Saamelaiskäräjien käsityksen mukaan lakiesityksen hyväksymiselle valtiosääntöoikeudellisen ongelman, sillä maakunnille esitettyjen tehtävien joukossa on useita etenkin Lapin maakunnan alueella saamelaisten kannalta merkittäviä tehtäväkokonaisuuksia, joiden kohdalla Lapin maakunnan toimivalta tulisi esitetyn mukaan olemaan osittain päällekkäinen Saamelaiskäräjien perustus-lailla turvattu kulttuuri-itsehallinnon ylläpitämiseen liittyvien tehtävien kanssa. Mikäli edellä viitattu on lainsäätäjän tarkoitus, jouduttaneen maakuntalakiesitys käsittelemään perustuslain säätämisyjärjestyksessä. Toisaalta tarkoituksenmukaisempaa kaikkien osapuolten kannalta on ennen lain hyväksymistä tunnustaa edellä viitattu täsmennystä kaipaava kysymys ja laatia tarvittava selvitys saamelaisten kulttuuri-itsehallinnon suhteesta maakunnan alueelliseen itsehallintoon.

Saamelaisen kulttuuri-itsehallinnon perustuessa suoraan edellä viitattuihin perustuslain määräyksiin, on maakunnallisen itsehallinnon ja saamelaisten kulttuuri-itsehallinnon välistä suhdetta muodostettaessa saamelaisen kulttuuri-itsehallinnon rakenteille annettava etusija päättää siitä, miten yksittäistä edellä viitattujen itsehallinnon raja-alueen asiaa kohdellaan maakuntauudistuksen yhteydessä siltä osin kuin kysymys osittain kuuluu tai vaikuttaa kulttuuri-itsehallinnon alaan. Selkeästi tällaisia kysymyksiä ovat esimerkiksi saamelaisten perinteisten elinkeinojen ylläpitämiseen, kehittämiseen ja näihin välittömästi vaikuttavan maankäytön suunnittelun ratkaisut saamelaisten kotiseutualueella, jotka esitetyn maakuntalain mukaisen maakunnan tehtäväluettelon mukaan muutoin kuuluisivat maakunnan tehtävien 6 ja 9 -kohtien alaisuuteen.

Jo saamelaisten nykymuodossaan lakiin kirjattua kieltä ja kulttuuria koskevaa itsehallintoa muodostettaessa, Saamelaiskäräjistä annetun lain esitöissä todettiin periaate, jonka mukaan lopullinen konkreettinen sisältö kulttuuri-itsehallinnolle toimivaltarajoihin² oli tarkoitus kirjata lakiin ympäröivän lainsäädännön kehittyessä osittaisin uudistuksin. Näistä kirjauksista on kulunut aikaa jo yli kaksi²

² HE 248/1995, osio 3.1 Esityksessä on lähtökohtana, että Suomen saamelaisten itsemääräämisoikeutta heitä erityisesti koskevissa asioissa pyritään kehittämään edelleen etno-poliittisen ratkaisun ja siihen liittyvien erityisten oikeuksien perustalta lähinnä saamelaisten kotiseutualueella. Tästä lähtökohdasta saamelaisten hallinnollis-poliittista asemaa esitetään turvattavaksi perustuslain ja lain tasoisin säännöksin. Saamelaisilla alkuperäiskansana olisi saamelaisten kotiseutualueella kieltään ja kulttuuriaan koskevissa asioissa perustuslaissa turvattu kulttuuri-itsehallinto. Säännöksellä pyritään siihen, että tulevassa lainsäädännössä määrittäisiin saamelaisten omaa kieltä ja kulttuuria koskevissa asioissa toimielimet, toimivaltarajat ja tehtävät saamelaishallinnolle, kunnalliselle itsehallinnolle ja valtion hallinnolle. Saamelaisten kulttuuri-itsehallintoon kuuluvien tehtävien hoito turvattaisiin valtion varoin. Saamelaisten kulttuuri-itsehallinto olisi dynaamista ja saamelaiset voisivat itse kehittää sitä. Kulttuuri-itsehallinnon keskeisenä elimenä toimisi saamelaisten kansanvaltainen edustajisto saamelaiskäräjät, joka perustettaisiin lailla saamelaisvaltuuskunnan sijaan.

vuosikymmentä, eikä lainsäädäntöön ole Saamelaiskäräjistä annetun lain ulkopuolelle edelleenkään saatu sellaista konkreettista ja merkittävää sisältöä, jonka voitaisiin katsoa määrittelevän konkreettista sisältöä perustuslain tarkoittamalle kieltä ja kulttuuria koskevalle itsehallinnolle (lukuun ottamatta itsenäistä päätösvaltaa esimerkiksi kulttuuriavustusten jakamisesta päättämiseksi). Saamelaiskäräjät on perustamisestaan lähtien tehnyt lainsäädäntöön muutosehdotuksia asian kehittämiseksi, mutta ehdotuksia ei pääsääntöisesti ole mitenkään huomioitu valtion toimesta. Nyt käsillä oleva, mahdollisesti Suomen historian suurimman hallintouudistuksen yhteydessä asia on otettava huomioon ja Lapin maakunnan sijasta saamelaisia erityisesti koskettaviin asioihin liittyvää toimivaltaa on jaettava Saamelaiskäräjille. Nyt kyseessä olevaan maakuntalakiesitykseen tulisi ehdotuksen 6 §:n yhteyteen, esimerkiksi omaksi pykäläkseen 6 a §, määritellä ne maakunnalle muutoin kuuluvat tehtävät, joiden osalta toimivalta saamelaisia ja saamelaisten kotiseutualuetta koskevilta osin olisi maakunnan sijasta Saamelaiskäräjillä. Erityisesti saamelaisten perinteisten elinkeinojen edistämisen ja toimintaedellytysten turvaamisen sekä yleiseen neuvontaan liittyvät toimet olisivat sellaisia osa-alueita, joissa edellä kuvattua periaatetta voitaisiin toteuttaa jakamalla muutoin maakunnille kuuluvaa toimivaltaa saamelaisten kotiseutualueella Saamelaiskäräjille.

Esitetyn periaatteen mukaista toimivallanjakoa toteutettaessa tulisi myös poiketa lakiesityksen tarkoittamasta markkinaehtoisuuden periaatteesta palveluja toteutettaessa, sillä saamelaiselinkeinojen vahvan kulttuurisidonnaisuuden johdosta elinkeinot kuuluvat perustuslailla turvatus kulttuuri-itsehallinnon alaan, jota ylläpitämään on lailla perustettu Saamelaiskäräjät. Em. kulttuurin ylläpitämisen ja kehittämisen toimintoja ei siten rikkomatta perustuslakia voida alistaa markkinaehtoisesti toteutettaviksi, eikä markkinoilla ole toisaalta sellaisia elinkeinonharjoittajia, jotka voisivat kyseisiä palveluita tuottaa.

Edellä kuvattua Saamelaiskäräjien näkemystä tukee myös tuore valtioneuvoston kanslian tilaama saamelaisten oikeuksien toteutumista käsittelevän tutkimushankkeen loppuraportti, jonka mukaisten suositusten kärjessä on suositus saamelaisten itsemääräämisoikeuden kehittämiseksi.

*Saamelaisten perustuslaillinen ja kansainvälisoikeudellinen asema edellyttää itsehallinnon kehittämistä ja toteuttamista lainsäädännössä asianmukaisella tavalla. Hallituksen esitys 167/2014 saamelaiskäräjälain muuttamiseksi pitää sisällään paljon hyviä elementtejä ja esitystä tulisi viedä eteenpäin. Keskeisin esitykseen liittyvä kohta on saamelaiskäräjälain 9 §:n mukaisen neuvotteluvelvoitteen laajentaminen yhteistoimintavelvoitteeksi, joka tulisi kirjata kansainvälisestä oikeudesta kumpuavan ennakko-suostumusperiaatteen mukaiseksi. Yhteistoimintavelvoitteista ja neuvottelukäytännöistä olisi luotava selkeät ohjeet viranomaisille.*³

Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan saamelaisten kieltä ja kulttuuria koskeva itsehallinto saamelaisten kotiseutualueella on edellä viitatuin tavoin osittain päällekkäistä maakunnallisen itsehallinnon kanssa. Saamelaiskäräjien käsityksen perusteella tehtävät ja toimivalta olisivat joltain osin päällekkäisiä ainakin seuraavien alla esitetyn 6 a §:n sisällön mukaisten tehtävien osalta. Näiden tehtävien täsmällinen sisältö tulisi ennen lain hyväksymistä käydä läpi ja neuvotella Saamelaiskäräjien kanssa yhteisymmärrykseen pyrkien siitä, mitkä tehtävät voidaan toteuttaa maakunnan toimesta ja minkä tehtävien järjestämisessä olisi noudatettava edellä viitattua jaetun toimivallan periaatetta.

³ Saamelaisten oikeuksien toteutuminen: kansainvälinen oikeusvertaileva tutkimus, Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 4/2017, s. 517.

Saamelaiskäräjät esittää maakuntalakiin otettavaksi Lapin maakuntaa koskien erillisen 6 a §:n, jossa maakunnan toimivallan lisäksi tunnustettaisiin seuraavien 6 §:n tehtäväluettelon kohtien osalta Saamelaiskäräjien maakunnan kanssa rinnakkainen toimivalta tehtäväkuvauksen jälkeen punaisella fontilla kirjattua rajausta koskevilta osin.

Suuntaa antava esitys uudeksi 6 a §:n sisällöksi:

6 a § Lapin maakunnan ja Saamelaiskäräjien keskinäisten toimivaltasuhteiden määräytymisen saamelaisten kotiseutualueella

Lapin maakunnan ja Saamelaiskäräjien keskinäisten toimivaltasuhteiden määräytymisessä noudatetaan 6 §:n lisäksi seuraavien tehtävien osalta saamelaisten kotiseutualuetta koskien Saamelaiskäräjien ja Lapin maakunnan välillä jaetun toimivallan periaatetta, jonka tarkemmasta sisällöstä määrätäisiin valtioneuvoston asetuksella

- 6) maatalouden ja maaseudun kehittämisen osalta toimivalta ja tehtävät saamelaisten perinteisiin elinkeinoihin ja kulttuuriin liittyviltä osin kuuluvat Saamelaiskäräjille,
- 8) kalatalouden ja vesitalouden osalta tehtävät ja toimivalta saamelaisten perinteisiin elinkeinoihin ja kulttuuriin liittyviltä osin kuuluvat Saamelaiskäräjille,
- 9) aluekehittämisviranomaisen tehtävät, alueen, sen elinkeinoelämän ja innovaatioympäristöjen kehittäminen ja rahoittaminen, näihin liittyvä koulutus ja osaamisen kehittäminen, kulttuurin edistäminen, yritys-, työ- ja elinkeinopalvelujen järjestäminen sekä kotoutumisen edistäminen; tehtävät ja toimivalta saamelaisten perinteisiin elinkeinoihin ja kulttuuriin sekä kielellisiin oikeuksiin liittyviltä osin kuuluvat Saamelaiskäräjille,
- 10) alueellisen lyhyen, pitkän ja keskipitkän aikavälin koulutustarpeiden ennakointi ja alueellisten koulutustavoitteiden valmistelu; tehtävät ja toimivalta erityisesti saamen kieleen ja kulttuuriin liittyviltä osin kuuluvat Saamelaiskäräjille,
- 13) luonnon monimuotoisuuden suojelun edistäminen ja kulttuuriympäristön hoito; tehtävät ja toimivalta saamelaisten perinteisiin elinkeinoihin ja kulttuuriin liittyviltä osin kuuluvat Saamelaiskäräjille,
- 18) maakunnallisen identiteetin edistäminen alueella yhteistyössä alueen muiden toimijoiden kanssa; Lapin maakunnan saamelaisen identiteetin edistämiseen liittyvät tehtävät ja toimivalta kuuluvat Saamelaiskäräjille,
- 19) kulttuuria koskevien suunnitelmien ja kehittämistoimenpiteiden yhteensovittaminen osana maakuntastrategian ja -ohjelman sekä maakuntakaavoituksen toteuttamista; tehtävät ja toimivalta saamen kieltä ja kulttuuria koskevien suunnitelmien ja toimenpiteiden osalta kuuluvat Saamelaiskäräjille,
- 21) vesien ja merensuojelu, vesien ja merenhoidon järjestäminen ja toteuttaminen sekä merialue-suunnittelu; tehtävät ja toimivalta saamelaisten perinteisiin elinkeinoihin ja kulttuuriin liittyviltä osin kuuluvat Saamelaiskäräjille.

Saamelaiskäräjien alustavia näkemyksiä jaetun toimivallan alaisten maakuntauudistuksen piiriin kuuluvien tehtävien käytännön järjestämisestä tulevaisuudessa

Saamelaisten elinkeinojen ollessa keskeisessä asemassa saamelaiskulttuurin sisällön ylläpitämisen ja kehittämisen suhteen, edellä todettu voisi tarkoittaa sitä, että erityisesti alueiden ja elinkeinojen kehittämiseen keskittyvien tehtävien hoitamiseksi Saamelaiskäräjien alaisuuteen perustettaisiin saamelaiselinkeinojen yleisestä kehityksestä ja toimintaedellytysten turvaamisesta (tukipolitiikka) sekä

neuvonnasta vastaava yksikkö, jonka toiminta tapahtuisi saamelaisen yhteiskunnan kielen ja kulttuurin edellyttämistä lähtökohdista. Toiminnan keskittyessä saamelaisten elinkeinojen ja yritystoiminnan edistämistyöhön, niiden erityispiirteet huomioon ottaen, toteutettaisiin kuvatus kaltaisella mallilla automaattisesti itse substanssin toteuttamisen lisäksi myös saamelaisten yhdenvertaisen kohtelun edellyttämä palvelujen taso sekä täytettäisiin saamen kielilain velvoitteet ilman lisäkustannuksia tuovia keinotekoisia tulkkaus- ym. järjestelyitä. Tältä osin Saamelaiskäräjien esittämä ratkaisu tukisi hyvin Sipilän hallituksen linjaamia tehokkuuden ja kestävä kasvun periaatteita. Verrattuna siihen, että myös saamelaisille suunnatut edellä viitatu palvelut järjestettäisiin osana maakunnan muuta toimintaa, mahdollisesti saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolelta, suomalaisesta yhteiskunnasta käsin, jouduttaisiin saamen kieltä ja kulttuuria koskevista velvoitteista joka tapauksessa huolehtimaan muilla tavoin, mikä toisi huomattavia lisäkustannuksia ja olisi myös käytännössä haastava toteuttaa. Näiden etujen lisäksi kuvattu lainsäädännöllinen ratkaisu toisi omalta osaltaan todellista sisältöä myös perustuslain 121 §:n 4 momentin tarkoittamalle kielletä ja kulttuuria koskevalle itsehallinnolle ja olisi siten Suomea sitovien kansainvälisten velvoitteiden mukainen tapa toteuttaa kyseessä oleva hallintouudistus saamelaisia koskevilta osin.

Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan ennen kaikkea Suomen voimassa olevan perustuslain edellä lyhyesti viitatu säädökset sekä Suomea sitovat kansainväliset ihmisoikeussopimukset, tuoreimpana Suomen valtion parafoima Pohjoismaiden saamelaissopimus, yhdessä tukevat Saamelaiskäräjien tässä lausunnossa ilmaisemaa kantaa kulttuuri-itsehallinnon piiriin kuuluvien tehtävien siirrosta Saamelaiskäräjien alaisuuteen. Saamelaisen kulttuuri-itsehallinnon alan ytimeen liittyvä päätöksenteko vaikuttaa välittömästi niin elinkeinoihin liittyvän kuin yleisestikin kielen ja kulttuurin kehitykseen. Tällaisena päätöksentekona on tässä yhteydessä ymmärrettävä laajasti suoraan saamelaiseen kulttuuriin tai perinteisiin elinkeinoihin ja niiden moderneihin harjoittamismuotoihin kohdistuvaa tai niitä koskevaa kehittämistä, toimintaedellytysten turvaamista tai ohjaus- ja tukipolitiikkaa koskevaa päätöksentekoa tai muuta ohjausta esimerkiksi tukipolitiikan keinoin. Näin ollen saamelaisten perinteisiin elinkeinoihin liittyvät nykyisten ELY-keskusten tehtävät ovat asioita, joita koskevaa päätösvaltaa ei voida maakuntauudistuksen yhteydessä siirtää valtiolta alemmalle, maakunnan päätöksenteon tasolle, vaan nämä asiakokonaisuudet on tulevaisuudessa toteutettava saamelaisten kieltä ja kulttuuria koskevan itsehallintoaseman mukaisesti Saamelaiskäräjien alaisuudessa.

Edellisen perusoikeusuudistuksen yhteydessä tehty ratkaisu jakaa muutoin valtiollisen suvereniteetin alaan kuuluvia asioita saamelaisten kieltä ja kulttuuria koskevilta osin Saamelaiskäräjien ja siis alkuperäiskansan itsensä hoidettavaksi on ollut lainsäädännöllisesti hyvä, oikeudenmukainen ratkaisu. Suhteessa nyt toteutettavaan hallintouudistukseen tarkoittaa edellä viitattu perustuslain 121 §:n 4 momentin myötä tunnustettu itsehallintoasema kuitenkin siis sitä, ettei selkeästi kulttuuri-itsehallinnon alaan kuuluvaa hallinnollista vastuuta voida tavallisella lailla valtion toimesta delegoida edelleen, loukkaamatta perustuslain turvaamaa itsehallintoasemaa. Kulttuuri-itsehallinnon ydinalueille ulottuvat tai itsehallinnon alan kanssa yhteen limittyvät asiat ovat siten sen kaltaisia, ettei niitä voi delegoida aluehallinnon tasolle ennen kuin siirrettävien asiakokonaisuuksien suhde saamelaisten kieltä ja kulttuuria koskevaan itsehallintoon on selvitetty täsmällisesti.

Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan paras tapa ehkäistä vakavien ristiriitojen synnyn mahdollisuus kulttuuri-itsehallinnon ja maakunnan hallintorakenteiden välillä, olisi pyrkiä tunnistamaan viimeistään uudistuksen tässä vaiheessa ne Lapin maakunnalle siirtyvät toiminnot, joilla on yhteys saamelaiskysymyksiin tai myös saamelaisille kohdistettaviin palveluihin. Ne siirtyvät toiminnot, joilla on yhteys saamelaisten itsehallintoaseman ytimeen tulisi uudistuksessa siirtää edellä lausutun mukaisesti Saamelaiskäräjien alaisuuteen ja muut vähäisemmät toiminnot ja palvelut pyrkiä

järjestämään siten, että saamelaisten palvelun käyttäjien yhdenvertaisuus ja kielelliset oikeudet turvataan palvelujen toteutuksessa.

Saamelaiskäräjät on laissa määrättyjen tehtäviensä mukaisesti perustettu ylläpitämään saamelaisten kulttuuri-itsehallintoa ja hoitamaan siihen liittyviä tehtäviä. Näin ollen Saamelaiskäräjät vaatii, että aiemmin valtioveroisten alueellisten ELY-keskusten alaisuuteen kuuluneet yleiset elinkeinojen kehittämiseen ja toimintaedellytysten turvaamiseen liittyvät tehtävät ja palvelut erityisesti saamelaisten perinteisiä elinkeinoja ja niiden moderneja harjoittamisen muotoja koskien on Lapin maakunnan sijasta siirrettävä asiaan kuuluvine resursseineen Saamelaiskäräjien alaisuuteen. Osa mainituista tehtävistä, muun muassa tukipolitiikkaan liittyvä päätöksenteko edellyttää julkisen vallan käyttämistä, mistä syystä toiminnot edellyttävät joko erillisen lain tasoisen delegoinnin säätämistä näiden tehtävien ohjaamisesta varsinaisen viranomaistoiminnan ulkopuolelle tai sitten erillisen viranomaisena toimivan yksikön perustamista Saamelaiskäräjien yhteyteen. Näin voitaisiin saavuttaa kestävä ratkaisu useisiin perinteisten elinkeinojen ja valtion suhteessa ongelmia aiheuttaneeseen seikkaan. Järjestelyllä voitaisiin parantaa muun muassa saamelaisten elinkeinojen tarpeiden ymmärrystä ja yleistä tietotasoa niiden rakenteesta ja ongelmista erityisesti tukipolitiikasta ja perinteisten elinkeinojen yleisestä kehitystyöstä käytännössä vastaavien tahojen toiminnassa. Samalla voitaisiin myös luoda puitteet elinkeinojen toimintaedellytysten nykyistä tehokkaammalle turvaamiselle ja toteutettaisiin yleistä yhdenvertaisuuden periaatetta nykyistä paremmin. Toisaalta samalla luotaisiin todellista sisältöä myös edellisen perustuslakiuudistuksen yhteydessä nykyisen muotonsa saaneelle saamelaisten kulttuuri-itsehallinnolle. Lisäksi järjestely mahdollistaisi useiden kansainvälisten sitoumusten (tuoreimpana muun muassa Pohjoismainen saamelaisopimus⁴) tarkoituksen ja hengen toteutumisen yhteiskunnan yleisen kehityksen ja uudistusten mukana.

Esimerkki saamelaisten kieltä ja kulttuuria koskevan itsehallinnon ydinalueelle sijoittuvasta tehtäväkokonaisuudesta, johon kuuluvien tehtävien hoitaminen pelkästään maakunnan toimesta on haastava toteuttaa siten, ettei saamelaisen väestön yhdenvertaisuus vaarannu suomalaisen väestöön nähden

Maakuntauudistuksessa lakkautettavien ELY-keskusten luonnon monimuotoisuuden edistämiseen ja kulttuuriympäristön hoitoon liittyvät tehtävät siirtyisivät maakuntalain 6 §:n 13-kohdan mukaan maakunnille.

Hallituksen esityksessä maakuntalaiksi todetaan lisäksi, että

”- - Maakuntien tehtäviin kuuluisi maakuntakaavoitukseen liittyen myös soveltuvien osin luonnon-suojelun ja -hoidon alueellisia tarpeita koskevia valmisteluja ja selvityksiä tarpeen mukaisessa yhteistyössä asianomaisten ministeriöiden, perustettavan valtion lupa- ja valvontaviranomaisen sekä maakuntaan rajoittuvien muiden maakuntien kanssa.” (HE 15/2017 vp: 316.)

⁴ Tammikuussa 2017 valmistuneen esityksen Pohjoismaiseksi saamelaisopimukseksi, johdannossa todetaan: Valtiot pitävät lähtökohtanaan mm. sitä, että poronhoidolla, kalastuksella ja muulla saamelaisella perinteisellä luonnon-varojen käytöllä on erityinen merkitys saamelaisen kulttuurin, kielen ja yhteiskuntaelämän ylläpitämisen ja kehittämisen kannalta. Edelleen sopimuksen perinteisiä saamelaiselinkeinoja käsittelevässä V luvussa todetaan:

34 artikla Saamelaiset elinkeinot

I momentti Saamelaisilla elinkeinoilla on erityinen merkitys saamelaisten kulttuurin, kielen ja yhteiskuntaelämän säilyttämisen, harjoittamisen ja kehittämisen kannalta.

III momentti Valtiot edistävät saamelaiselinkeinoja.

36 artikla poronhoito

Poronhoidolla on saamelaiselinkeinona ja perinnäistapaan perustuvana kulttuurinmuotona lain suoja.

Valtiot edistävät saamelaisten harjoittaman poronhoidon asemaa ja toimintaedellytyksiä sekä kehittävät valtionraajat ylittävää yhteistyötä.

Lisäksi esityksessä todetaan, että ” - - Maakunnan tehtävänä olisi muun muassa lisätä tietoa ja tietoisuutta kulttuuriympäristöistä, edistää niiden kestävää hoitoa ja käyttöä, edistää alan toimijoiden yhteistyötä maakunnassa sekä seurata kulttuuriympäristöjen tilaa ja kehitystä. Kulttuuriympäristöjen hoito myös tukisi muita tehtäväaloja, esimerkiksi aluekehittämistä, maakunnallisen identiteetin edistämistä sekä maakuntaa koskevien suunnitelmien, ohjelmien ja strategioiden laatimista.” (HE 15/2017 vp: 317.) Kulttuuriympäristö on kulttuurilähtöistä, eli se mikä yhdessä kulttuurissa mielletään kulttuuriympäristöksi ei välttämättä päde toisen kulttuurin suhteen. Kulttuurilähtöisyyden vuoksi kulttuuriympäristöjen hoidon ja suojelun tarpeet ja keinot voivat myös poiketa toisistaan eri kulttuurien välillä. Saamelainen kulttuuriympäristö poikkeaa suomalaisesta kulttuuriympäristöstä, koska ne ovat muovautuneet erilaisista kulttuurisista lähtökohdista: esimerkiksi saamelaisesta elämäntavasta johtuen saamelainen kulttuuriympäristö on muovautunut pääosin rakentamattomaksi ja näennäisesti rakentamaton (luonto)ympäristö voi pitää sisällään piilotettuja kulttuurisia merkityksiä. Tämä asettaa myös haasteita saamelaisen kulttuuriympäristön hoidolle ja kestäväälle käytölle, sillä yleiset turvaamiskeinot kuten muinaismuistolaki tai laki rakennusperinnön suojelusta eivät täysin turvaa saamelaisen kulttuuriympäristön säilymistä.

Saamelaisen kulttuuriympäristön pääosin rakentamattomasta luonteesta johtuen saamelaisen kulttuuriympäristön yksi keskeisimmistä hoitokeinoista on kaavoitus. Ympäristöhallinnon yhteisen verkkopalvelun (ymparisto.fi) mukaan ”Kaavoituksen yhteydessä sovitetaan yhteen kulttuuriympäristöä koskevia tavoitteita muiden tavoitteiden kanssa. - - Asemakaavoitus voi luoda hyvät edellytykset kulttuuriympäristön hoidolle silloin, kun olemassa oleva ympäristö ja rakennuskanta on otettu kaavan lähtökohdaksi. - - Maankäyttö- ja rakennuslakiin perustuva suojelu eli ns. kaavasuojelu on yleisin tapa suojella rakennuksia ja määritellä ympäristönsuojeluun liittyviä tavoitteita.” Maankäyttö- ja rakennuslaki määrittelee kulttuurisesti, ekologisesti ja sosiaalisesti kestävä kehityksen yhdeksi alueiden käytön suunnittelun peruslähtökohdaksi (MRL 1.1 §). Saamelaisen kulttuuriympäristön turvaaminen edellyttää myös kulttuuriarvojen ja luonnon monimuotoisuuden turvaamista, jotka ovat keskeisiä alueiden käytön suunnittelun tavoitteita (MRL 5 §). Maakuntauudistuksen myötä maakunta vastaisi nykyisin maakunnan liiton tehtäviin kuuluvasta maakuntasuunnitelman ja maakuntakaavan laatimisesta ja hyväksymisestä (maakuntalain 6 §:n 11 kohta). Maakunta-kaava ohjaa kuntien kaavoitusta.

Edellä lyhyesti esitelty kahden kulttuuripiirin eroista johtuva tilanne on vaarassa aiheuttaa ongelmia saamelaisten kotiseutualueella, jos esimerkiksi alueidenkäytön suunnittelu tai kulttuuriympäristöjen tunnistaminen ylipäänsä tapahtuu samoista lähtökohdista kuin muun Suomen osalta. Saamelaisen kulttuuriympäristön omaleimaisuuden sekä sen kulttuurisen merkityksen vuoksi saamelaisen kulttuuriympäristön kestävä hoidon ja käytön edistäminen kuuluu selvästi saamelaisten kulttuuri-itsehallinnon piiriin ja toisaalta siihen liittyvien tehtävien hoitaminen ilman saamelaiskulttuurin riittävää tuntemusta on erittäin haastavaa ja voi epäonnistuessaan johtaa alueiden ja kansalaisten eriarvoistumiskehitykseen ja siten yhdenvertaisuusperiaatteen vastaiseen tilanteeseen saamelaisten kotiseutualueella.

Saamelaisten osallistumisoikeus maakunnan päätöksentekoon

Maakuntalakiesityksen mukaan maakuntavaltuusto on maakunnan ylin päättävä elin, jonka edustajat valitaan suorilla vaaleilla maakunnan alueella asuvista vaalikelpoisista henkilöistä. Saamelaistalouden ollessa noin 5460 asukkaan vähemmistönä Lapin maakunnassa, jossa asuu tällä hetkellä yhteensä noin 180 000 asukasta, on todennäköistä, ettei yhtään saamelaista edustajaa tule valituksi tulevaan maakunnan valtuustoon suorien vaalien kautta. Tästä syystä saamelaisten osallistuminen

maakunnan päätöksentekoon on turvattava erityisjärjestelyin. Saamelaiskäräjät esittääkin, että tulevaan maakunnan valtuustoon ja maakunnan hallitukseen varattaisiin kiintiöön perustuvat edustuspaikat saamelaisille edustajille, joiden valinta tapahtuisi Saamelaiskäräjien toimesta. Esimerkiksi Uuden Seelannin maorien edustukselle maan parlamentissa vastaavan kiintiöjärjestelmän kautta, on päädytty sen vuoksi, että *kyseisellä vähemmistöllä ei sen pienuuden vuoksi ole muuten mahdollisuutta saada lainkaan tai ainakaan riittävästi edustajia valtiopäiville. Myös Euroopassa vastaavan tyyppinen järjestely on käytössä muun muassa Saksassa, joka takaa tanskankieliselle vähemmistölle valtiopäiväedustuksen* (HE 248/1995 osa 3.1). Kiintiöön perustuvan edustuksen malli voitaisiin muodostaa esimerkiksi suhteuttamalla tulevan Lapin maakunnan alueella asuvien saamelaisten (noin 5460) määrä koko maakunnan väestöön ja kertomalla tämä maakuntavaltuuston edustajien paikkojen lukumäärällä. Edustajien paikkoja ollessa esimerkiksi lakiesityksen mukainen minimimäärä 59, saataisiin kuvatus laskutoimituksen kautta saamelaisten edustajien määräksi 1,79, eli 2 edustajapaikkaa. Vastaavasti maakuntahallitukseen tulisi saamelaisedustajalle olla varattuna yksi kiintiöpaikka.

Kuten edellä on todettu ovat maakuntalain 6 §:n mukaiset maakuntien tehtävät yhtäältä osittain päällekkäisiä saamelaisten kieltä ja kulttuuria koskevan itsehallinnon kanssa ja toisaalta osittain rinnakkaisia, toisiinsa limittyviä tulevan Lapin maakunnan tehtäviin nähden. Tähän nähden on selvää, että etenkin saamelaisten kulttuuri-itsehallinnon alan ytimen ulkopuoliset tehtävät tullaan toteuttamaan joka tapauksessa, vaikka lopullista maakuntalain sisältöä tulnaisiinkin täydentämään Saamelaiskäräjien esittämällä tavalla, maakunnan toimesta, vaikka tehtävillä olisikin vaikutuksia myös saamelaisväestöön. Näin ollen Saamelaiskäräjät pitää välttämättömänä sitä, että saamelaisväestön edustajien osallistuminen Lapin maakunnan päättäviin elimiin mahdollistetaan esimerkiksi edellä kuvatus kaltaista kiintiöjärjestelmää hyväksikäyttäen.

Saamelaiskäräjien lakimääräisten tehtävien hoitamisen mahdollistamiseksi, esittää Saamelaiskäräjät edellä käsiteltyjen osallistumisoikeuksien toteuttamisen ja tehtävä- ja toimivaltatäsmennysten lisäksi maakuntalakiin seuraavaa lisäystä oikaisuvaatimus- ja valitusoikeutta koskevan 133 §:n sisältöön (lisäyksesitys punaisella fontilla):

133 § Oikaisuvaatimus- ja valitusoikeus

Oikaisuvaatimuksen ja maakuntavalituksen saa tehdä se, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa (asianosainen) sekä maakunnan jäsen. **Päätökseen, joka vaikuttaa saamelaisten kieltä ja kulttuuria koskevan itsehallinnon alaisuuteen kuuluvaan asiaan, on valitusoikeus lisäksi Saamelaiskäräjillä.**

Perustelut: Saamelaiskäräjät on laissa säädetyn asemansa perusteella saamelaisten virallinen edustuselin, jolla on oltava puhevalta asioissa, jotka lain mukaan kuuluvat sen toimivaltaan.

Valtion lupa-, ohjaus ja valvontaviraston perustaminen

Saamelaiskäräjien esitykset lakiin valtion lupa-, ohjaus ja valvontavirastosta tehtävistä täsmennyksistä

Hallituksen esitykseen sisältyy ehdotukset valtion lupa-, ohjaus- ja valvontatehtävien uudelleenorganisoimiseksi. Esityksellä perustettaisiin Valtion lupa- ja valvontavirasto, jolle koottaisiin pääosa lakkautettavaksi ehdotettavien aluehallintovirastojen ja Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston tehtävistä sekä osa lakkautettavaksi ehdotettavien elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten tehtävistä. Edelleen, Valtion lupa- ja valvontavirasto olisi toimivallaltaan valtakunnallinen ja tehtäviltään monialainen valtion hallintoviranomainen, joka turvaisi alueilla toimien perusoikeuksien ja oikeusturvan toteutumista ja valvoisi yleistä etua hoitamalla lainsäädännön toimeenpano-, ohjaus- ja valvontatehtäviä.

Ottaen huomioon edellä viitattujen lakkautettavien virastojen tehtävät, jotka uudelle lupa-, ohjaus- ja valvontavirastolle siirtyvät, on Saamelaiskäräjien käsityksen mukaan selvää, että osa perustettavan valtion lupa- ja valvontaviraston tehtävistä liittyy hyvin läheisesti tai on osittain päällekkäisiä saamelaisten kotiseutualueella saamen kielen ja kulttuurin ylläpitämiseen ja kehittämiseen liittyvien tehtävien kanssa, joiden toteuttaminen ja joita koskeva itsehallinto, on Suomen perustuslailla turvattu ja säädetty erikseen lailla Saamelaiskäräjistä, Saamelaiskäräjien tehtäväksi. Perustuslakivaliokunnan vakiintuneen näkemyksen mukaan osa kulttuuri-itsehallintoa ovat myös saamelaisten perinteiset elinkeinot. Näin ollen erityisesti uuden viraston elinkeinojen ohjaus toimivallan myötä viraston tehtävät joka tapauksessa koskettavat saamelaisten kotiseutualueella myös saamelaisten perinteisiä elinkeinoja ja viraston toiminta siis vaikuttaa käytännössä siihen, miten elinkeinot kehittyvät tai muuttuvat suhteessa tulevaisuuteen nähden. Tästä syystä viraston toimivalta tulisi olemaan päällekkäistä Saamelaiskäräjien tehtävien kanssa. Ristiriitaa ei ole lakiesityksessä tai sen perusteluissa lainkaan tunnistettu ja Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan kyseessä on varsin periaatteellinen ja myös käytännössä merkittävä asia.

Saamelaisten perinteiset elinkeinot ovat luontaistalouden erilaisia muotoja ja yhdistelmiä, jotka käytännössä ovat riippuvaisia luonnon kestävästä käytöstä ja luonnonolosuhteista ylipäänsä. Nykyisin varsinaisten luontaisten olosuhdevaihteluiden lisäksi ihmisen toiminnalla on kuitenkin erilaisten maankäyttöratkaisuiden myötä koko ajan kasvava merkitys elinkeinojen harjoittamisedellytysten kannalta. Puhtaat ja terveet vesistöt ja hyvin voivat kalakannat ovat edellytys kalastuksen harjoittamiselle ja riittävän laajat yhtenäiset laidunmaat vastaavasti poronhoidolle. Näin ollen saamelaisten perinteisten elinkeinojen harjoittamisedellytyksiin vaikuttaa merkittävällä tavalla myös viraston maankäyttöratkaisuihin keskittyvä lupa- ja valvontatehtävien suorittaminen erityisesti ympäristö- ja vesitalouslupien sekä niiden valvonnan osalta.

Perustettavan viraston laajan toimialan ja tehtävien johdosta edellä viitattujen maankäyttöratkaisuiden edellyttämän luvituksen osalta muutoksen myötä poistuisi myös tähän asti ELY-keskuksilla ollut muutoksenhakuoikeus yleistä etua valvovana tahona. Saamelaiskäräjien käsityksen perusteella tätä on pidettävä järjestelmän ja kansalaisten yleisen oikeusturvan merkittävänä heikennyksenä nykyiseen nähden. Näin ollen Saamelaiskäräjät esittääkin, että ympäristö- ja maankäyttöasioissa yleistä etua valvomaan järjestettäisiin myös tulevaisuudessa asemaltaan riippumaton taho hoitamaan tähän asti ELY-keskuksille kuuluneita yleisen edunvalvonnan tehtäviä.

Saamelaiskäräjien esitys edellä kuvatun valtiosääntöoikeudellisen ongelman ratkaisemiseksi

Ottaen huomioon edellä todetun, Saamelaiskäräjät pitää välttämättömänä sellaisen lainsäädäntömallin käyttämisen valtion lupa-, ohjaus- ja valvontavirastoa perustettaessa, joka mahdollistaisi saamelaisten kotiseutualueen osalta Saamelaiskäräjien osallistumisen maankäyttöön liittyvien lupa- ja ohjaustoimien päätöksentekoon ja ohjaukseen.

Toisaalta, ottaen huomioon uuden viraston tehtävät ja toimivaltuudet kokonaisuutena, Saamelaiskäräjät pitää perusteltuna, että uuden viraston tehtäviin lisättäisiin myös nykyisellään kaivosviranomaisena toimivan Tukesin vastuulle kuuluvan tehtävän kaivoslain mukaisten lupien vaikutusten arvioimisesta saamelaisten edellytyksille harjoittaa kulttuuriaan mukaan lukien perinteiset elinkeinot. Siirto olisi perusteltu ja säästäisi merkittäviä resursseja, sillä saamelaiskulttuurin ja sen perinteisten elinkeinojen ollessa luonteeltaan luontosidonnaisia, tapahtuvat myös kaivostoiminnan ja kullanhuhdonnan vaikutukset siihen käytännössä suurelta osin luontoympäristön muutosten kautta tai osana niitä. Näin ollen, koska uuden perustettavan viraston tehtäviin kuuluu jo ympäristölupien myöntäminen, olisi myös kaivoslain 38 §:n mukainen arviointi luonteva osa tätä prosessia. Lisäksi kaikki koneelliset kaivos- ja kullankaivuhankkeet aina edellyttävät myös ympäristölupaa, olisi resurssien kohdistamisen ja tehokkuuden kannalta kannatettavaa siirtää myös edellä viitattu tehtävä valtion lupa-, ohjaus- ja valvontaviraston tehtäviin.

Esitys perustettavan viraston ohjaukseen osallistumisesta olisi toteutettavissa, siten, että lain valtion lupa-, ohjaus- ja valvontavirastosta 4 luvun soveltuviin kohtiin, pykäliin 10 ja 13 lisättäisiin saamelaisten kotiseutualueen toiminnallisen ohjauksen osalta asianomaisten ministeriöiden rinnalle yhtäläisin toimivaltuuksin Saamelaiskäräjät.

Saamelaiskäräjien esitys lain 10 §:n 1 momentin ja 13 §:n 1 momentin uudeksi sisällöksi punaisella fontilla korostettuna:

10.1§

Valtion lupa- ja valvontavirastoa ohjaavat yhteisesti oikeusministeriö, sisäministeriö, valtiovarainministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö, maa- ja metsätalousministeriö, työ- ja elinkeino ministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö ja ympäristöministeriö sekä saamelaisten kotiseutualueen osalta Saamelaiskäräjät (yhteinen ohjaus)....

13§

Toiminnallinen ohjaus

Valtion lupa- ja valvontaviraston toimintaa ohjaavat ja valvovat toimialoilleen kuuluvissa tehtävissä oikeusministeriö, sisäministeriö, valtiovarainministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö, maa- ja metsätalousministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö ja ympäristöministeriö sekä saamelaisten kotiseutualueen osalta Saamelaiskäräjät (toiminnallinen ohjaus). Valtiovarainministeriö huolehtii viraston hallintoa koskevasta toiminnallisesta ohjauksesta. Toiminnallisen ohjauksen sisällöstä ja menettelytavoista voidaan säätää valtioneuvoston asetuksella.

Kielellisten oikeuksien yhdenvertainen toteutuminen maakuntauudistuksen toimeenpanossa

Itse maakuntalakiesitys ei sisällä kattavia ja täsmällisiä määräyksiä siitä, minkä tasoiset velvoitteet sitovat maakunnan toimielimiä missäkin asiassa. Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan saamen kielilain yleisperusteluiden johdanto-osassa ilmaistu periaate saamenkielisten palveluiden järjestämisen tasosta olisi ollut erittäin tärkeä saada näkyville myös maakuntauudistukseen toimeenpanoon liittyvien keskeisten lakien, kuten maakuntalain perusteluissa. Puutteen johdosta Lapin maakunnan alueella on vaarassa syntyä tilanne, jonka johdosta saamenkielinen väestö voi maakunnan palveluiden osalta joutua merkittävällä tavalla eriarvoiseen asemaan suhteessa valtaväestöön, jos palveluita

toteutettaessa ei todellisuudessa pyritä valmiuteen tuottaa palveluita saamen kielellä, vaan ainoastaan tähdätään nykyisen saamen kielilain minimivaatimuksen, eli tulkkauksen mahdollisuuden täyttymiseen.

Saamen kielilain 44/2017vp, yleisperiaatteena olisi edelleen, että kotiseutualueella saamelainen voisi sekä suullisesti että kirjallisesti valintansa mukaan käyttää joko suomen tai saamen kieltä viranomaisissa asioidessaan. Tämä oikeus ei olisi rajattu vain omaan asiaan. Kotiseutualueella saamen- ja suomenkielisellä väestöllä tulisi edelleen molemmilla olla todellinen mahdollisuus käyttää omaa kieltään samalla tavalla kuin suomen- ja ruotsinkielisellä väestöllä kaksikielisissä suomen- ja ruotsinkielisissä kunnissa kielilain (423/2003) mukaan. Tämä oikeus ei olisi rajattu vain omaan asiaan. Laissa asetetaan velvollisuuksia viranomaisille myös saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella. Tämän lisäksi laki sisältää säännöksiä, joiden perusteella saamelaisten kielelliset oikeudet ovat laajempia kotiseutualueella kuin sen ulkopuolella. Kotiseutualue on keskeinen saamen kielen käyttöalue, ja tämä lähtökohta säilyy jatkossa-kin. Lähtökohtana ja tavoitteena tulisi olla, etteivät kielelliset oikeudet heikenny, vaikka tehtäviä siirretään kunnan viranomaisilta maakunnan viranomaisille.⁵

Maakuntalakiesityksen perusteluissa on todettu:

Maakuntien asukkaiden ja palvelujen käyttäjien kielelliset oikeudet turvataan sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislaissa olevalla palvelun kieltä koskevalla säännöksellä, jonka perusteella palveluja on oikeus saada koko maassa suomeksi tai ruotsiksi. Lisäksi lainsäädännössä otetaan huomioon muita kieliä puhuvien asema, samoin viittomakieltä käyttävien ja muiden aistivammaisten asema.

Esityksen perusteluissa ei saamen kielen asemaa siis ole käsitelty vastaavasti kuin ruotsin kielen. Esityksen maininnat oikeudesta käyttää saamen kieltä saamelaisten kotiseutualueen sosiaali- ja terveyspalveluissa asioitaessa, eivät kaikilta osin vastaa Suomen nykyistä oikeustilaa ja jo voimassa olevan saamen kielilain 1086/2003 täsmällistä sisältöä, tarkoitusta ja henkeä. Saamen kielilain 12 §:ssä säädetään oikeudesta käyttää saamen kieltä viranomaisissa:

12 § Oikeus käyttää saamen kieltä viranomaisissa

Saamelaisella on oikeus käyttää viranomaisessa asioidessaan valintansa mukaan suomen tai saamen kieltä. Oikeudesta käyttää ruotsin kieltä säädetään kielilaissa (423/2003).

Sama oikeus on saamelaisella saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolellakin valtion viranomaisissa silloin, kun nämä muutoksenhakuviranomaisina käsittelevät kotiseutu-alueen viranomaisessa vireille tulleita asioita.

Hallituksen esityksestä 46/2003vp saamen kielilaiksi ilmi käyvin tavoin lain 12 §:n tarkoittama oikeus on laajempi kuin pelkkä oikeus tulkin välityksellä tapahtuvaan asiointiin. Erityisesti lain yksityiskohtaisissa perusteluissa esiin tuotu maininta ”Kotiseutualueella saamen- ja suomenkielisellä väestöllä tulisi molemmilla olla todellinen mahdollisuus käyttää omaa kieltään samalla tavalla kuin suomen- ja ruotsinkielisellä väestöllä kaksikielisissä suomen- ja ruotsinkielisissä kunnissa kielilain

⁵ 6 HE 44/2017 VP johdannon sivu 1

*mukaan.*⁶” osoittaa selvästi, että kuvatun oikeuden sisällön myötä saamen kielen asema on tarkoitettu jo nykyistä saamen kielilakia säädettäessä rinnastaa ruotsin (tai suomen) kielen asemaan kaksikielisyssä suomen- ja ruotsinkielisissä kunnissa.

Edellä todettuun nähden maakuntalakiesityksen perusteluiden toteamus,

”Kunnilla ei ole velvollisuutta järjestää sosiaali- ja terveystalvveluja saamen kielellä. Asiakkaalla ja potilaalla on kuitenkin oikeus saada tulkkausta kaikille kolmelle saamen kielelle (inarinsaame, koltansaame ja pohjoissaame) saamelaisten kotiseutualueella ja niissä kuntayhtymissä, johon nämä kunnat kuuluvat.”

ei sisällöltään vastaa Suomen nykyistä oikeustilaa ja sitä tarkoitusta ja saamen kielilain henkeä, joka käy ilmi erityisesti jo todetuin tavoin saamen kielilain 12 §:n perusteluosassa:

Pykälässä ehdotetaan, että saamelaisilla olisi nykyistä laajempi oikeus asioida saamen kielellä saamelaisten kotiseutualueella. Yleisperiaatteena olisi, että kotiseutualueella saamelainen voisi sekä suullisesti että kirjallisesti valintansa mukaan käyttää joko suomen tai saamen kieltä viranomaisissa asioidessaan. Tämä oikeus ei olisi rajattu vain omaan asiaan. Kotiseutualueen viranomaisissa asioimista koskeva käytäntö muistuttaisi kaksikielisyssä suomen- ja ruotsinkielisissä viranomaisissa asioimista koskevaa käytäntöä. Kotiseutualueella saamen- ja suomenkielisyssä väestöllä tulisi molemmilla olla todellinen mahdollisuus käyttää omaa kieltään samalla tavalla kuin suomen- ja ruotsinkielisyssä väestöllä kaksikielisyssä suomen- ja ruotsinkielisyssä kunnissa kielilain mukaan.

Maakuntalakiesityksen kielellisten oikeuksien toteutumista käsittelevässä perusteluosiossa 4.3 ei saamelaisten kielellisiä oikeuksia käytännössä käsitellä lainkaan. Se, ettei saamen kielen asemaa esimerkiksi Lapin maakunnan hallinnossa ja virallisissa asiakirjoissa ole lainkaan käsitelty esityksessä, on myös suuri puute esityksen sisällössä. Erityisenä yksityiskohtana kansalaisten yhdenvertaisuuden näkökulmasta voidaan vielä erikseen nostaa esiin alla olevan lainauksen toteamus, jossa on kysymys kansalaisten tiedontarpeen toteutumisesta sekä suomeksi että ruotsiksi. Vaikka Lapin maakunnan osalta ei kysymys perustuslain tarkoittamalla tavalla olekaan kaksikielisyssä alueesta, ei saamenkielisten yhdenvertaisuutta kansalaisten tiedottamisen osalta voida loukata pelkästään sillä perusteella, että saamen kieli ei ole juridisyelta statukseltaan kansallisykielen tasoinen kieli. Saamenkielinen väestö onkin Lapin maakunnan toiminnassa ja tiedottamisessa otettava huomioon vastavasti kuin varsinaisten kaksikielisten maakuntien vähemmistökielten edustajat.

⁶ HE 46/2003vp, s 36, 12 §. Oikeus käyttää saamen kieltä viranomaisissa. Pykälässä ehdotetaan, että saamelaisilla olisi nykyistä laajempi oikeus asioida saamen kielellä saamelaisten kotiseutualueella. Yleisperiaatteena olisi, että kotiseutualueella saamelainen voisi sekä suullisesti että kirjallisesti valintansa mukaan käyttää joko suomen tai saamen kieltä viranomaisissa asioidessaan. Tämä oikeus ei olisi rajattu vain omaan asiaan. Kotiseutualueen viranomaisissa asioimista koskeva käytäntö muistuttaisi kaksikielisyssä suomen- ja ruotsinkielisyssä viranomaisissa asioimista koskevaa käytäntöä. Kotiseutualueella saamen- ja suomenkielisyssä väestöllä tulisi molemmilla olla todellinen mahdollisuus käyttää omaa kieltään samalla tavalla kuin suomen- ja ruotsinkielisyssä väestöllä kaksikielisyssä suomen- ja ruotsinkielisyssä kunnissa kielilain mukaan. Pykälän 2 momentin mukaan niillä, jotka 1 momentin mukaisesti ovat käyttäneet viranomaisissa saamen kieltä, olisi oikeus käyttää saamea myös kotiseutualueen ulkopuolella sijaitsevyissa valtion viranomaisissa silloin, kun ne muutoksenhakuviranomaisena käsittelevät kotiseutualueen viranomaisissa vireille tullevia asioita.

Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen lisäksi ehdotetut muutokset vaikuttavat myös maakuntien hallintoon ja erityisesti hallintokieleen. Kielilakiin ehdotettavien muutosten perusteella kaksikielisen maakunnan maakuntavaltuuston ja maakuntahallituksen kokouskutsut ja pöytäkirjat on laadittava molemmilla kansalliskielillä. Maakunnan muiden toimielinten kokouskutsujen ja pöytäkirjojen kielestä päättäisi maakunta. Maakunnan on kuitenkin otettava huomioon, että luottamushenkilöiden mahdollisuus täyttää tehtävänsä tulee turvatuksi. Lisäksi kaksikielisen maakunnan on huolehdittava maakunnan asukkaiden tiedonsaantitarpeiden toteutumisesta sekä suomeksi että ruotsiksi. Asianosaisasiassa asianosaisen oikeudet käyttää ja saada päätös omalla kielellään ovat myös turvatut kielilaissa. Kun organisaatioiden koko kasvaa ja kielivähemmistön suhteellinen osuus pienenee, voi esitys johtaa siihen, että ruotsin käyttö hallintokielenä vähenee ja siten käytännössä voi heikentää kielellisten oikeuksien toteutumista käytännössä.

Saamelaiskäräjien yleisesitys saamen kielen käyttöä koskevien kirjausten tarkistamiseksi maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä koskeviin lakeihin

Saamelaiskäräjien käsityksen mukaan edellä viitattu hallituksen esityksen toteamus tulkkaukseen rajoitetusta oikeudesta saamenkielisen asioinnin osalta tarkoittaa heikompitasoista oikeutta saamenkieliseen asiointiin saamelaisten kotiseutualueella kuin nykyisessä saamen kielilaissa tarkoitettu ”oikeus käyttää saamen kieltä” on. Edellä viitatuin tavoin saamen kielen asemaa ja suhdetta suomen kieleen on saamelaisten kotiseutualueella verrattu jo nykyistä saamen kielilakia säädettäessä suomen ja ruotsin kielten keskinäiseen suhteeseen kaksikielisissä suomen- ja ruotsinkielisissä kunnissa ja lain tarkoituksena on selkeästi kirjattu se, että saamelaisten kotiseutualueella sekä saamen- että suomenkielisellä väestöllä olisi molemmilla todellinen mahdollisuus käyttää omaa kieltään samalla tavalla kuin suomen- ja ruotsinkielisellä väestöllä kaksikielisissä suomen- ja ruotsinkielisissä kunnissa kielilain mukaan. Mikäli esitystä lainsäädännöksi maakuntien perustamisesta ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä koskien ei tältä osin tarkisteta, asettaa edellä kuvattu saamelaisten kielellisten oikeuksien riittämätön tunnustaminen saamenkielisen väestön eriarvoiseen asemaan suomenkieliseen väestöön nähden ja on siten perustuslain 6 §:n tarkoittaman yhdenvertaisuusperiaatteen vastainen. Toisaalta kuvattu esitys on myös koko sote- ja maakuntauudistuksen tavoitteiden vastainen saamenkielisen väestön osalta, sillä uudistuksen yhtenä tärkeimmistä tavoitteista on ilmoitettu olevan juuri kansalaisten yhdenvertaisuuden kehittäminen. Saamelaiskäräjät viittaa yhdenvertaisuuden toteutumisen tavoitteen osalta myös oikeusministeriön 9.11.2016 antamaan lausuntoon koskien sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisuudistusta, jossa todetaan ”*Oikeudet riittäviin sosiaali- ja terveystalouteen eivät toteudu jolleivät kielelliset oikeudet toteudu*”.

Maakuntalain 27 §:ssä on säädetty kielivähemmistöjen vaikuttamistoimielimistä, joiden tehtävänä on selvittää, arvioida ja määritellä maakunnan kielellisen vähemmistön omalla kielellä tarjottavien palvelujen tarvetta sekä seurata näiden palvelujen saatavuutta ja laatua. Saamelaiskäräjät pitää vaikuttamistoimielinten perustamista sinänsä kannatettavana, mutta muistuttaa kuitenkin, etteivät elimet voi korvata Saamelaiskäräjien asemaa saamen kieltä ja kulttuuria koskevan itsehallinnon ylläpitäjänä ja kehittäjänä. Kielellisten oikeuksien toteutumista ei siten voida jättää pelkästään lain 27 §:n tarkoittamien kielivähemmistöjen vaikuttamistoimielinten myöhemmän työn varaan, vaan virallinen puhevalta saamenkielisten palveluiden tarpeen ja saatavuuden osalta on, kuten tähänkin asti, Saamelaiskäräjillä. Toisaalta Saamelaiskäräjät huomauttaa, että toimielin ei parhaassakaan tapauksessa voi toimia riittävällä tavalla saamenkielisten palvelujen toteutumisen turvaamiseksi, sillä toimielimellä ei ensinnäkään ole minkäänlaista päätösvaltaa eikä toisaalta toimielimen kokoonpanosta.

ole määrätty siten, että sen jäsenet olisivat henkilöitä, joilla välttämättä olisi omasta puolestaan riittävä kyky ja tahto turvata saamenkielisten palveluiden saatavuus ja kehittää sitä. Ainoastaan kolmasosa toimielimen jäsenistä on tarkoitus valita Saamelaiskäräjien esityksen pohjalta, mikä on liian vähän. Saamelaiskäräjät esittää asianomaista kohtaa muutettavaksi siten, että Saamelaiskäräjät valitsi enemmistön toimielimen jäsenistä.

Saamenkielisten palveluiden asema maakuntien rahoituksessa

Ehdotuksen mukaisella maakuntien rahoituslailla on tarkoitus turvata esityksen mukaisten tehtävien rahoitus maakunnille. Rahoituslaki ei sisällä säännöksiä Lapin maakunnalle osoitettavasta rahoituksesta saamelaisten kielellisten oikeuksien turvaamisesta aiheutuviin kustannuksiin tai saamenkielisten palvelujen koko maata koskevaan kehittämistehtävään. Myöskään maakuntien rahoituksen perustana olevat tarvetekijät eivät huomioi saamen kieleen liittyvien oikeuksien aiheuttamaa lisäkustannusta. Nykyisin saamenkielisten palvelujen turvaamiseen sekä kehittämiseen on valtion talousarviossa vuodesta 2002 lähtien myönnetty budjettivuodeksi kerrallaan erillinen valtionavustus saamenkielisten sosiaali- ja terveystalouden palveluiden saatavuuden turvaamiseksi saamelaisten kotiseutualueella. Valtionavustus kohdentuu kaikilla saamelaiskielillä tuotettavien sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen kustannuksiin. Valtionavustus saamenkielisiin sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin on 480 000 euroa vuonna 2018. Valtion saamenkielisiin palveluihin osoittama erillisrahoitus on jatkossakin kuitenkin riippuvainen eduskunnan vuosittaisesta päätöksenteosta, vaikka tehtävä on ehdotetussa järjestämislaissa lakisääteinen erityistehtävä.

Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan Lapin maakunnalle on osoitettava riittävä, korvamerkitty rahoitus Lapin maakunnalle osoitettuun erityistehtävään saamelaisten kielellisten oikeuksien turvaamisesta sekä saamenkielisten palvelujen koko maata koskevaan kehittämistehtävään. Pelkkä tehtävän määrääminen maakunnan tehtäväksi ilman siihen tarvittavaa rahoitusta tarkoittaa luonnollisesti sitä, että itse tehtäväkään ei tule täytetyksi, koska toimenpiteet eivät tapahdu itsestään. Koska valtaväestön kohdalla vastaavat kehittämistoimet tulevat suoritetuksi, ollaan kyseisen Lapin maakunnan tehtävän osalta maakuntaudistuksen toteuttamisessa saamelaiset asettamassa valtaväestöä heikompaan asemaan, eli he tulevat perustuslain tarkoittamalla tavalla syrjityksi kielensä ja etnisiteettinsä perusteella.

Myöskään maakuntien rahoituksen perustana olevat tarvetekijät eivät huomioi saamen kieleen liittyvien oikeuksien aiheuttamaa lisäkustannusta. Kyseiset kohdat on korjattava ja edellä viitatuille Lapin maakunnan erityistehtävälle on myönnettävä riittävä rahoitus ja saamenkielinen väestö on huomiotava erityisellä tavalla maakunnan rahoituksen tarvetekijöissä. Muutoin saamenkieliset palvelut jäävät toteutumatta maakunnan toiminnassa.

Maakuntien rahoituslakia koskevat esitykset:

Saamenkielisten sosiaali- ja terveystalouden palveluiden rahoitus ja maakuntien rahoituslain sisältö

Valtion talousarviossa on ollut vuodesta 2002 korvamerkitty valtionavustus saamenkielisten sosiaali- ja terveystalouden palveluiden turvaamiseksi saamelaisten kotiseutualueella. Avustus on vuodesta 2013 lähtien ollut 480 000 euroa (momentti 33.60.36). Valtionavustus on tärkeä osa saamelaisten perustuslaillista kulttuuri-itsehallintoa, jonka kautta saamelaiset voivat keskeisesti vaikuttaa heille suunnattujen palvelujen toteuttamiseen. Valtionavustus jaetaan sellaisten palvelujen kehittämiseen ja turvaamiseen, joissa toteutetaan saamelaisten kotiseutualueella asuvien saamelaisten kielellisiä ja kulttuurisia oikeuksia sosiaali- ja terveydenhuollossa.

Saamelaiskäräjät pitää erittäin tärkeänä erillisten valtionavustusten säilyttämistä sosiaali- ja terveysministeriön pääluokassa. Määräraha on edelleen epävarmalla perustalla, koska siitä ei ole säädetty laissa. **Rahoituslaissa tulee saamelaisten kotiseutualueelle turvata riittävä korvamerkitty rahoitus saamenkielisten ja kulttuurinmukaisten sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämistä varten saamelaisten kulttuuri-itsehallinnon perustalta.** Saamelaiskäräjät huomauttaa, että nykyinen rahoitustaso ei riitä turvaamaan saamelaisväestölle tarpeenmukaisia saamenkielisiä sosiaali- ja terveyspalveluja.

Saamelaiskäräjät esittää edellä lausutuun perustein lisättäväksi maakuntien rahoituslakiin poikkeuksen, jolla poikettaisiin saamelaisten kotiseutualueen saamenkielisten palveluiden saatavuuden turvaamiseksi myönnettävän määrärahan osalta lain 2 luvun yleisestä periaatteesta, jonka mukaan maakunta päättäisi itsenäisesti rahoituksen käytöstä. Kyseisen määrärahan käytöstä päättäisi Saamelaiskäräjät, kuten tähänkin asti. Saamelaiskäräjät esittääkin, että lain 4 §:n uudeksi 2 momentiksi säädettäisiin: *”Saamelaisten kotiseutualueella saamenkielisiä sosiaali- ja terveyspalveluja rahoitetaan lisäksi Saamelaiskäräjien myöntämällä valtionavustuksella.”*

Erillismäärärahan taustaa

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti 1.9.1999 selvityshenkilö Margita Lukkarisen selvittämään kielellisten vähemmistöjen mahdollisuuksia saada palveluja omalla kielellä. Selvityshenkilön ehdotuksen mukaan saamenkielisten palvelujen turvaaminen vaati erityisolosuhteiden takia korvamerkittyä valtionosuutta. Tämän seurauksena sosiaali- ja terveysministeriö esitti valtion vuoden 2002 talousarvioon otettavaksi erillisen valtionavustuksen saamenkielisten sosiaali- ja terveyspalvelujen turvaamiseksi saamelaisten kotiseutualueella. Talousarvion perustelumuiiston mukaan valtionavustus oli tarkoituksenmukaista jakaa Saamelaiskäräjien kautta saamelaisten kotiseutualueen kunnille, koska saamelaiskäräjistä annetun lain 5 §:n mukaan Saamelaiskäräjien tehtävänä on hoitaa saamelaisten omaa kieltä ja kulttuuria sekä heidän asemaansa alkuperäiskansana koskevat asiat. Lain 8 §:n mukaan Saamelaiskäräjät päättää saamelaisten yhteiseen käyttöön osoitettujen varojen jaosta. Saamelaiskäräjät tuntee parhaiten saamelaisväestön sosiaali- ja terveyspalvelujen tarpeen ja menettelytavat saamenkielisten palvelujen aikaansaamiseksi tälle väestölle. Lisäksi perustelumuiistiossa todetaan, että rahoitusmenettely on poikkeus kuntien valtionosuusjärjestelmän yleisistä periaatteista, joiden mukaan myönnetty valtionrahoitus ei ole käyttötarkoitussidonnaista ja kuntien tulee osallistua rahoituksen perusteena olevien laskennallisten kustannusten kattamiseen kunnan rahoitusosuuden kautta. Saamenkielisten sosiaali- ja terveyspalvelujen osalta erityinen valtionavustus on kuitenkin perusteltu, koska se on tarpeen perustuslaissa mainitun saamelaisen alkuperäiskansan oman kielen ja kulttuurin ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi.

Lopuksi

Saamelaiskäräjät toteaa lopuksi edellä lausunnossa esittämien huomioidensa perusteella, ettei maakunta- ja sote-uudistusten valmistelussa ole käytännössä huomioitu saamelaisten asemaa tai saamen kieltä ja kulttuuria koskevaa itsehallintoa lainkaan, jonka ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi tarpeellisia tehtäviä Saamelaiskäräjät hoitaa. Saamelaiskäräjät pitää tätä erittäin valitettavana todeten, että esitykset kaipaavat näiltä osin merkittäviä täydennyksiä, joita ilman lakiesitykset loukkaavat saamelaisen oikeutta perustuslain 6 §:n tarkoittamaan yhdenvertaisuuteen sekä 17 §:n 3 momentin mukaiseen oikeuteen kielensä ja kulttuurinsa ylläpitämiseen. Toisaalta esitykset erityisesti maakuntien tehtävien ja saamelaisten puutteellisten osallistumisoikeuksien johdosta loukkaavat myös perustuslain 121 §:n 4 momentin mukaista saamen kieltä ja kulttuuria koskevaa itsehallintoasemaa, jonka suhdetta maakuntien alueelliseen itsehallintoon tai esitetyn valtion lupa-, ohjaus- ja valvontaviraston toimialaan ja

tehtäviin ei esitysten perusteluissa käsitellä lainkaan. Saamelaiskäräjät pyytää eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokuntaa huomioimaan Saamelaiskäräjien edellä lausunnossa esittämät puutteet ottaen kantaa Saamelaiskäräjien esittämien lakiesitysten sisällön tarkistamiseksi ja ohjaten samalla hallituksen esityksen jatkotyöstämistä siten, että saamelaisten kulttuuri-itsehallinto voisi meneillään olevan maakunta- ja sote-uudistusten yhteydessä toteutua siten, kuin nykyistä perustuslakia säädettäessä on aikoinaan tarkoitettu.

Inarissa 15.5.2018

Merk.

Tiina Sanila-Aikio
puheenjohtaja

Pia Ruotsala-Kangasniemi
Pia Ruotsala-Kangasniemi
hallintopäällikkö

(Lausunnosta päätti puheenjohtaja 15.5.2018)